

A ROMÁN CSAPATOK RÉSZVÉTELE A FASIZMUS ELLENI HÁBORÚBAN

(1944. augusztus 23 — 1945. május 9.)

Gh. Nițu.

A Szovjet Hadseregnek 1944. év folyamán a német-fasiszta csapatok fölött aratott nagy győzelmei, melyeket „tíz csapás” néven ismerünk, jelentik azokat a döntő győzelmeket, melyek meghatározzák a hitlerista Németország végleges szétzúzását.

E nagy, győzelmes hadműveletek között rendkívüli jelentőségű a Jasi-Chisinău-i (Jassy—Kisinev-i) hadművelet, a hetedik csapás, melyet a Szovjet Hadsereg 1944. év folyamán a hitlerista hadseregre mért. Hadászati és katonai-politikai jelentősége miatt, ez egyike a második világháború legnagyobb és legkiemelkedőbb hadműveleteinek.

A Szovjet Hadsereg csapása megsemmisítette a német hitlerista front teljes jobbszárnyát és a balkáni német csapatok egész védelmi rendszerének összeomlásához, valamint a front délkeleti szakasza egész stratégiai helyzetének gyökeres megváltoztatásához vezetett. Ez határozta meg Románia, majd Bulgária kivonását a háborúból, melyet ezek az országok a hitlerista Németország oldalán vívtak és kedvező feltételeket teremtett a Szovjet Hadsereg délkeleteurópai támadásának kibontakozásához, a hitlerista stratégiai állomány déli oldalának semlegesítésével.

Igy szabadult fel Románia és Bulgária, amelyek fegyvereiket az igazi ellenség, a német fasizmus felé fordították. A Szovjet Hadsereg rövid idő alatt felszabadította Jugoszláviát és Albániát, s a visszavonuló ellenséget üldözve, behatolt Magyarországra területére, s ezzel megnyitotta győzelmes útját a hitlerista Németország déli határai felé, hogy erre mérje rá az utolsó csapást.

Népünk számára a Szovjet Hadsereg Jasi—Chisinău-i (Jassy—Kisinev-i) győzelme kivételes jelentőségű. Ez országunk hazafias erői számára, melyeket a Román Kommunista Párt vezetett, lehetőséget nyújtott arra, hogy 1944. augusztus 23-án az Antonescu-féle fasiszta diktatúrát megdöntsék, és hogy Romániát a bűnös, szovjetellenes háborúból kivezessék.

Augusztus 23-a, az a nap, melyen a dicsőséges Szovjet Hadsereg felszabadította hazánkat, történelmi fordulópontot jelentett a nép életében.

Ez hozta meg népünk számára a szabadságot és nyitotta meg egy új élet építésének útját, a demokrácia és a szocializmus útját.

1944. augusztus 23-ától kezdve, népünk, melyet a Szovjet Kormány sosem tévesztett össze az ország élén álló áruló klikkel, amely bennünket a hitlerista Németország oldalán beletaszított a Szovjetunió elleni támadó háborúba, lehetőséget nyert arra, hogy igazi ellensége, a német imperializmus ellen fordítsa fegyvereit.

Ezen a napon a Szovjet Kormány jóindulatából országunk a dicsőséges Szovjet Hadsereg oldalán belépett egy igazságos háborúba, s fegyveres erőivel részt vett az Erdély, Magyarország és Csehszlovákia felszabadításáért vívott harcban.

*

A fasiszta Németország elleni harc a Szovjet Hadsereg oldalán 1944. augusztus 23-án kezdődött, amikor egyes moldovai román egységek azonnal csatlakoztak a Jasi-i (Jassy)-fronton megvert német-hitlerista erők maradványait üldöző szovjet csapatokhoz, a belső román csapatok pedig hozzáálltak az ország területének különböző fontos központokban, főleg Bukarestben, Ploesti-ben, a Prahovai-i olajvidéken, a tengerparton és a Duna néhány pontján szétszóródott német-fasiszta csapatoktól való megtisztításához abból a célból, hogy megakadályozzák a német ellenállás megszervezését országunk területén.

Abban az időpontban a román erők helyzete a következő volt:

Az ország területén egy belső hadsereg, az 1. Hadsereg állott, amely a belső zóna (Erdély, Bánát, Muntéria, Olténia, és Dobrudzsa a bukaresti körzet erőinek kivételével) összes katonai erői felett rendelkezett azzal a feladattal, hogy biztosítsa a csapatok kiképzését és a terület őrzését. Általában ennek a belső hadseregnek az állományába léptek a nagy egységeket és újoncokat kiképző nem mozgósított egységeket, különböző belső alakulatokat, valamint számos kiképző központot, hivatásos és tartalékos tiszti és tiszthelyettesi iskolát (nagy részét Erdély és Bánát területén) magukba foglaló területi parancsnokságok.

A Moldova-i fronton lévő nagy egységek, a Jasi—Chisinau-i (Jassi—Kisinev) körzetben végrehajtott nagy szovjet támadás és az augusztus 23-i történelmi aktus következtében, részben a szovjet csapatokhoz csatlakoztak, követve a megvert fasiszta-német erőket, részben pedig az ország belseje felé, Bukarest és Tirgoviste északi körzetébe vonultak vissza. ahol 1944. szeptember 1-ig átcsoportosultak s újjászervezték erőiket, hogy a Szovjet Hadsereg oldalán azután a német fasizmus elleni harcra térjenek át.

Ezek a nagy egységek alkották a 4. Román Hadsereget, amely a háború befejezéséig részt vett a harcokban.

A román csapatoknak a dicsőséges Szovjet Hadsereg oldalán és a Legfelsőbb Szovjet Parancsnokság vezetése alatt történt részvétele a hitlerista Németország elleni háborúban négy különálló szakaszra osztható, és

pedig: a terület megtisztítása a hitlerista csapatoktól és az ország északi és nyugati határának biztosítása az ellenség behatolási kísérletei ellen, az Erdély felszabadításáért vívott harcok, Magyarország felszabadításáért vívott harcok és Csehszlovákia felszabadításáért vívott harcok.

*

Az ország területén és a fővárosban lévő német hitlerista csapatok elleni akció 1944. augusztus 24-én reggel kezdődött. Ebben az időpontban számos hitlerista parancsnokság, egység és alakulat volt az országban az ipari és kőolaj-központok, a különböző raktárak őrzése és a tengerparti, valamint a dunai érzékeny pontok védelme céljából. Ezek az egységek és alakulatok, melyek általában Bukarest, Ploesti és a Prahova-völgye körzetében, a bánáti ipari zónában, a fő dunai kikötőkben és a Dobrudzsa-i tengerparton voltak széthelyezve, arra törekedtek, hogy a visszavonuló megvert német erők maradványaival együtt ellenállást szervezzenek meg az ország területén abból a célból, hogy megakadályozzák a szovjet erők előnyomulását délkelet felé.

A hitlerista csapatok, melyek birtokba akarták venni a fővárost és az államapparátus központi intézményeit, el akarták foglalni és ellenállást akartak megszervezni az ország főbb központjaiban, erőszakos cselekedeteket követtek el, vadállati módon bombázták az ország fővárosát, megtámadták és megkísérelték lefegyverezni a román csapatokat.

Ezeknek a hitlerista kísérleteknek a megakadályozására hozott azonnali rendszabályok meghiúsították tevékenységüket az ország egész területén.

Az ország belső részében lévő román csapatok, melyeknek erkölcsé az augusztus 23-i fordulat következtében megváltozott, augusztus 24-ének reggelén hozzáálltak az ország területének a hitlerista csapatoktól való megtisztításához.

A határzónában, a Dunán és az ország többi részén lévő hitlerista helyőrségeket sorjában arra kényszerítették, hogy beszüntessenek minden ellenállást, tegyék le fegyverüket és adják meg magukat (1. sz. vázlat).

Nagyobb harcok folytak Bukerestben és Ploestiben, a Dunán, Turnu Severin és Bazias között, valamint a Buzáu és Teleajen völgyében, hogy megakadályozzák a hitlerista hadoszlopok visszavonulását Sf. Gheorghe (Sepsiszentgyörgy) felé.

Ezekben a harcokban, melyekben részt vettek a felfegyverzett és a Román Kommunista Párt vezetése alatt álló munkásgárdák, a katonai egységek oldalán — különösen Bukarestben, a Prahova-völgyében és Braszóban (ma Orasul Stalin) — az ellenséges ellenállást teljesen meghiúsították, nagy mennyiségű fegyverzetet, hadifelszerelést, anyagraktárakat zsákmányoltak és nagyszámú hadifoglyot ejtettek.

Ilyképpen 1944. szeptember 1-én, a tisztogatási akció az ország egész területén befejeződött s még néhány, a Dunán, Orsova és Moldova Noua körzetében felszámolás alatt lévő ellenséges támaszpont maradt hátra.

A belső román egységek által elért harci sikerek elsősorban a 2. Ukrán Front kötelékébe tartozó felszabadító szovjet erők gyors előnyomulásának köszönhetőek, amely romba döntötte országunkban a hitleristák egész védelmi rendszerét, másodsorban pedig a Román Kommunista Pártnak, amely megszervezte és vezette az ország hazafias erőinek harcát az Antonescu-féle fasiszta diktatúra megdöntésére, az augusztus 23-i történelmi fordulat megvalósítása és a fasisztaellenes fegyveres erők harcának megszervezése érdekében, a dicsőséges Szovjet Hadsereg oldalán.

Az ország megtisztításáért folyó harccal egyidőben, az 1. Román Hadsereg erőinek zömével elindult Erdély és Bánát északi és nyugati határainak védelmére, hogy meghiúsítsa az ellenséges erők bármilyen behatolási kísérletét a Nyugati Érchegység és a Déli Kárpátok szorosain, nagy egységek és kiképzés alatt álló újonc egységek, valamint számos belső alakulat, kiképzési központok és különféle katonai iskolák fölött rendelkezve.

1944. augusztus 24—26-tól kezdve az 1. Román Hadsereg a Brassótól Bánátig terjedő egész erdélyi határ védelmére rendezkedett be.

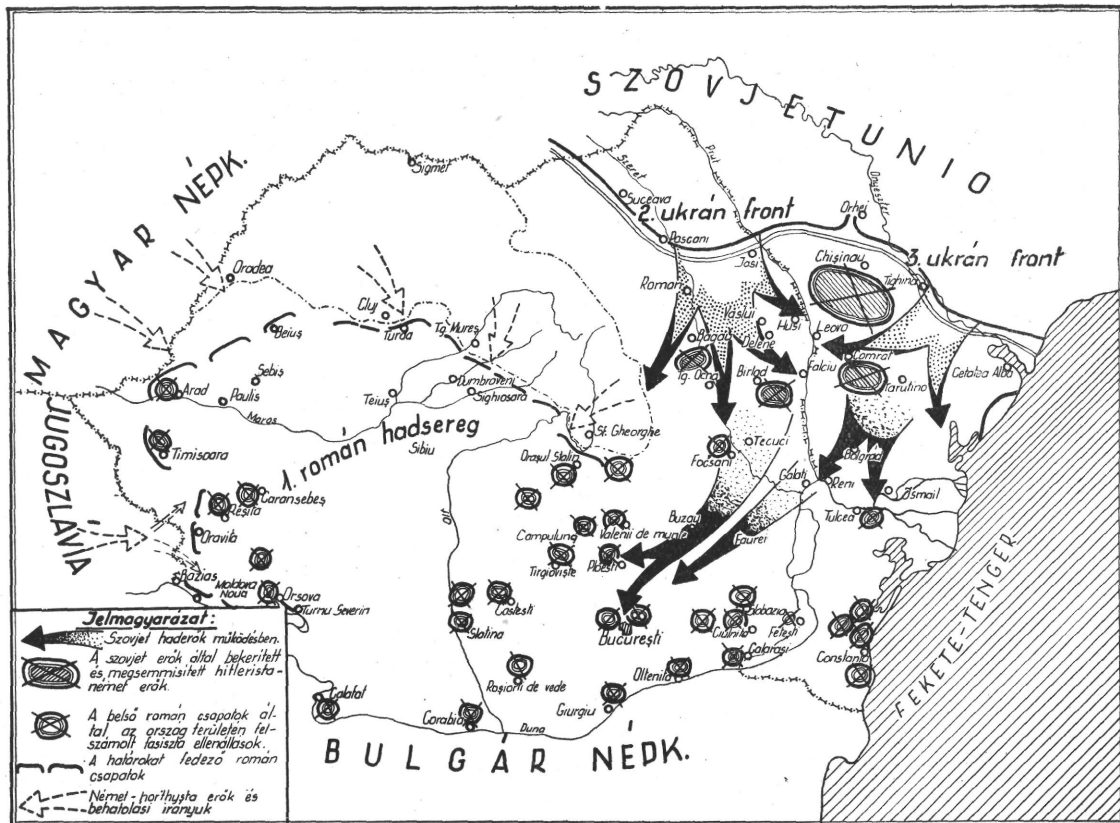
1944. szeptember 5-ig egyetlen fontos harci cselekmény sem zajlott le a határon. Ebben az időben azonban, a fedezetben lévő román csapatokat megszervezték a fontosabb irányokba történő védelemre. A hírszerzésből kiderült, hogy az ellenség számos erőt összpontosított különösen Marosvásárhely, Kolozsvár, Nagyvárad, Szeged körzetében és a szerb Bánátban.

Ugyanakkor, a Moldvából kivont és Bukarest-Észak és Tirgoviste körzeteibe újjászervezés és állomány kiegészítés céljából összpontosított nagy egységek a 4. Román Hadseregbe olvadnak be, s 1944. szeptember 1-től a hegyektől északra, Tirnaveni (Dicsőszentmárton), Torda, Tövis és Medgyes összpontosító körzetben nyertek elhelyezést.

1944. szeptember 4-től 5-re virradó éjjel, a Nagyvezérkar parancsának megfelelően, a 4. Hadsereg nagy egységekkel és az Érchegységtől keletre lévő erdélyi egységekkel együtt, átvette a frontot. Az 1. Hadsereg megtartotta az Érchegységi front és tőle nyugatra lévő front fennmaradó részét, a Bánát déli részéig.

1944. szeptember 5-én az ellenség erőteljes támadást indított meg Közép-Erdélyben, Kolozsvár és Marosvásárhely irányából a 4. Román Hadsereg ellen, s sikerült dél felé hatolnia és elérnie Razboieni-nél (Székelykocsárdnál) a Marost és keletebbre Tirnava Mica-t (Kisküküllő). Később (1944. szept. 6—16. között) az ellenség kiterjesztette támadó hadműveleteit a bánáti 1. Román Hadseregére a Duna mentén Orsova és Temesvár felé, és egy erős magyar horthysta alakulattal Arad, Inau és Bejus (Belényes) irányába támadott.

A mindkét hadsereg arcvonalán megindított támadásával az ellenség célja az volt, hogy megsemmisítse a fedező román erőket, lehatoljon a Déli-Kárpátokig és birtokba véve az Erdélybe és Bánátba vezető utakat, megszilárdítsa védelmét, mielőtt még a szovjet erők a hegyektől északra megérkeznek.

Az 1944. aug. 20-i szovjet támadás. A fasiszta csapatok felszámolása a román csapatok által (1944. VIII. 24—IX. 8.)

Elkeseredett támadásaik ellenére a hitlerista és horthysta csapatoknak nem sikerült kitzúzott céljaikat elérni, bár számbeli fölényben voltak, jobban voltak felszerelve fegyverzettel és haditechnikával és fedező egységeinkhez viszonyítva, melyeknek zöme újoncokból állott, több harci tapasztalattal rendelkeztek.

A román csapatok nehéz harcokat vívtak a Maros és a Küküllő-völgyében, Dél-Bánátban, Temesvár körzetében, Aradon és Paulisnál, valamint a Fekete- és a Fehér-Körös völgyében, keményen ellenállva az ellenség dühös támadásainak. A terepet lépésről lépésre adva fel, súlyos veszteségeket okoztak az ellenségnek. Ezekben a harcokban említésre méltóak két katonai iskola haditettei Paulisnál és Sebisnél, amelyek hősiesen harcoltak, s határozottan állították meg az ellenségnek a Kárpátok szorosába való behatolást célzó támadásait.

A román csapatok Erdély és Bánát határainak fedezetében és az ellenséggel folytatott harcokban, 1944. szeptember hó első dekádjában sikereket értek el és végleg megátolták az ellenség előnyomulását. Ugyanakkor a szovjet erők a hegyektől északra nyomultak előre, hogy folytassák a hitlerista és horthysta erők elleni támadást.

A 2. és 3. Ukrán Front Jasi—Chisinău (Jassy—Kisinev) körzetében kibontakozott támadása erőteljesen folytatódott délkeleti irányban.

Kiszélesítve támadásukat, a 2. Ukrán Front szovjet erői felszabadították Románia területének déli részét és szeptember hó elején a Keleti és Déli Kárpátokon keresztül áthatoltak Erdélybe és Bánátba.

Ugyanakkor a 3. Ukrán Front erői felszabadították Bulgáriát és átlépték Jugoszlávia keleti határát.

Az 1. és 4. Román Hadseregek, amelyek Erdélyben és Bánátban az északi és nyugati határok védelméért harcoltak, 1944. szeptember 8-tól kezdve hadműveleti szempontból a 2. Ukrán Front parancsnoksága alá kerültek és a szovjet haderők oldalán részt vettek Erdély, Magyarország és Csehszlovákia felszabadításában és a hitlerista Németország végleges megsemmisítéséig folytatták a harcot.

A román haderők tevékenysége a Hitler-ellenes arcvonalon a dicsőséges Szovjet Hadseregnek az Erdős-Kárpátok, a Keleti és Déli Kárpátok és Magyarország nyugati határa térségében kifejtett hadműveleteinek keretébe tartozik, amely a kilencedik csapás néven ismeretes, valamint Csehszlovákia területén később lefolytatott harcok keretébe, melyek a keleti német arcvonal déli szárnyának szétzúzásához vezettek, s amelyek következménye Észak-Erdély, Magyarország, Csehszlovákia felszabadítása és a hitlerista Németország végleges megsemmisítéséhez szükséges kedvező feltételek megteremtése volt (2. sz. vázlat).

*

A 2. Ukrán Front keretében küzdő szovjet csapatok, miután a Kárpátoktól északra és nyugatra behatoltak Erdélybe és Bánátba, egy sor akciót hajtottak végre, visszaverve észak és nyugat felé az ellenséget. amely Bánátban, s a Marostól és Küküllőtől délre nyomult be. Szeptem-

ber hó vége felé a 2. Ukrán Front birtokában tartotta az erdélyi fennsík középső részét, az Érchegységet, Arad és Temesvár körzetét.

A román csapatok, amelyek a 2. Ukrán Front keretében harcoltak, a szovjet csapatok oldalán részt vettek az erdélyi fennsíkon, a Bánátban és az Erdélyi Érchegységtől nyugatra sikeresen lezajló harcokban.

Ilyképpen, az erdélyi fennsíkon, a 4. Hadsereg egységei a „Tudor Vladimirescu” önkéntes hadosztállyal együtt, a szovjet haderők oldalán részt vettek a Sf. Gheorghe-i (Sepsiszentgyörgy-i) harcokban. Sepsiszentgyörgy a Moldvából visszavonuló ellenséges oszlopok maradványai számára melőzhetetlen átvonulási pont volt. Elkezeredett harcok után, szeptember 8-án a város, a szovjet csapatok oldalán küzdő önkéntesek és hegyivadászok hősiessége következtében felszabadult.

Folytatva az ellenség üldözését északnyugat felé, a szovjet haderők a 4. Román Hadsereg egységeivel együtt szétzúzták az ellenség ellenállását, főképpen Nirázs védelmét és szeptember 17-ig elkezeredett harcok árán, sikerült felszabadítaniok Niráztól, a Marostól és az Aranyostól délre eső területet.

A szovjet páncélos csapatok erőteljes közbelépése lehetőséget nyújtott a 4. Hadsereg egységeinek, hogy előrehaladjanak a Maros és az Aranyos, illetve a Kisküküllő és a Maros közötti térségben és hogy átdobják az ellenséges erőket a Marostól északra, ahol ezek erős ellenállást fejtettek ki. A szeptember hó végéig folytatott harcok különösen nehezek voltak és szeptember 28-án Marosvásárhely felszabadítását és a tervezett támadás érdekében a Maroson túl hány hídfő elfoglalását eredményezték.

A 2. Ukrán Front balszárnyán az Érchegységtől nyugatra és a Bánátban (Arad, Temesvár körzetében), a szovjet haderők, gyorsan áttérve a támadásra az összes fontos irányokba, visszanyomták a határon túlra az ellenséges haderőket. Ezekben az akciókban az 1. Román Hadsereg egységei is részt vettek.

Így 1944. október 6-ig részt vettek a Temesvár védelméért folyó harcokban, Szalonta felszabadításában, valamint a Nagyvárad és Gilau (Gyalu) körzetében folytatott harcokban, rendkívüli harci szellemről és hősiességről téve tanúságot, melyért a Szovjet Parancsnokság írásbeli parancsban fejezte ki köszönetét.

A román haderőknek Erdély felszabadításáért tovább folytatott harcai a Legfelsőbb Szovjet Parancsnokság által a német arcvonal déli részén lévő erők megsemmisítése céljából tervezett nagy támadó hadműveletbe illeszkednek bele.

A hadművelet Erdélyben a támadás folytatását tűzte ki céljául, hogy döntő csapást mérjen az Arad—Bukarest főirányra, s ezzel megsemmisítse a Tiszától keletre lévő ellenséges haderőket, felszabadítsák Erdélyt és később megsemmisítse a Tisza—Duna között lévő ellenséges haderőket és felszabadítsa Magyarországot.

Ugyanakkor a támadás folytatódott Kárpát-Ukrajnában és Jugoszlá-

viában azzal a céllal, hogy megakadályozzák ellenséges erők szállítását a főcsapás irányába.

Ennek során a 2. Ukrán Frontnak az volt a feladata, hogy kezdetben balszárnyával és középpontjával Debrecen irányába fejtsen ki tevékenységet, hogy szétzúzza a fasiszta-német haderők állásait, szétválassza az erdélyi és a Tiszától nyugatra lévő erőket, s elvágja és megsemmisítse az összeköttetést, és együttműködve a 4. Ukrán Fronttal, felszabadítsa Erdélyt.

A 4. Ukrán Frontnak az volt a feladata, hogy az Erdélyben lévő fasiszta haderők megsemmisítésében együtt működjenek a 2. Ukrán Fronttal és felszabadítsa Kárpát-Ukrajnát.

A 3. Ukrán Frontnak az volt a feladata, hogy biztosítsa a 2. Ukrán Front balszárnyát, felszabadítsa Jugoszláviát, a Dunától északra és délre Belgrád irányába fejtsen ki tevékenységét és azután folytassa támadását Magyarország nyugati részén.

A 2. Ukrán Front 1944. október 6-án kezdte meg a támadást, a főcsapást kezdetben balszárnyával, Gyula és Makó között, Arad, Orosháza irányába mérve. A szovjet csapatoknak sikerült áttörniök az ellenséges védelmet, a támadást teljes erővel a Tisza felé szélesítették ki, melyet 1944. október 8-án széles arcvonalon elértek és amelyen 1944. október 11-én átkeltek, több hídfőt elfoglalva Szolnok és Mindszent között; ugyanakkor, erőinek egy részével, a 2. Ukrán Front terjesztette támadását Debrecen felé és utat nyitott magának észak felé, az Érchegység és Tisza közötti síkságon, elvágva az Erdélyben lévő ellenséges haderők visszavonulási útvonalait.

1944. október 9- és 11-e között a támadó hadműveletek kiterjedtek az egész frontra és október hó végéig folytatódtak.

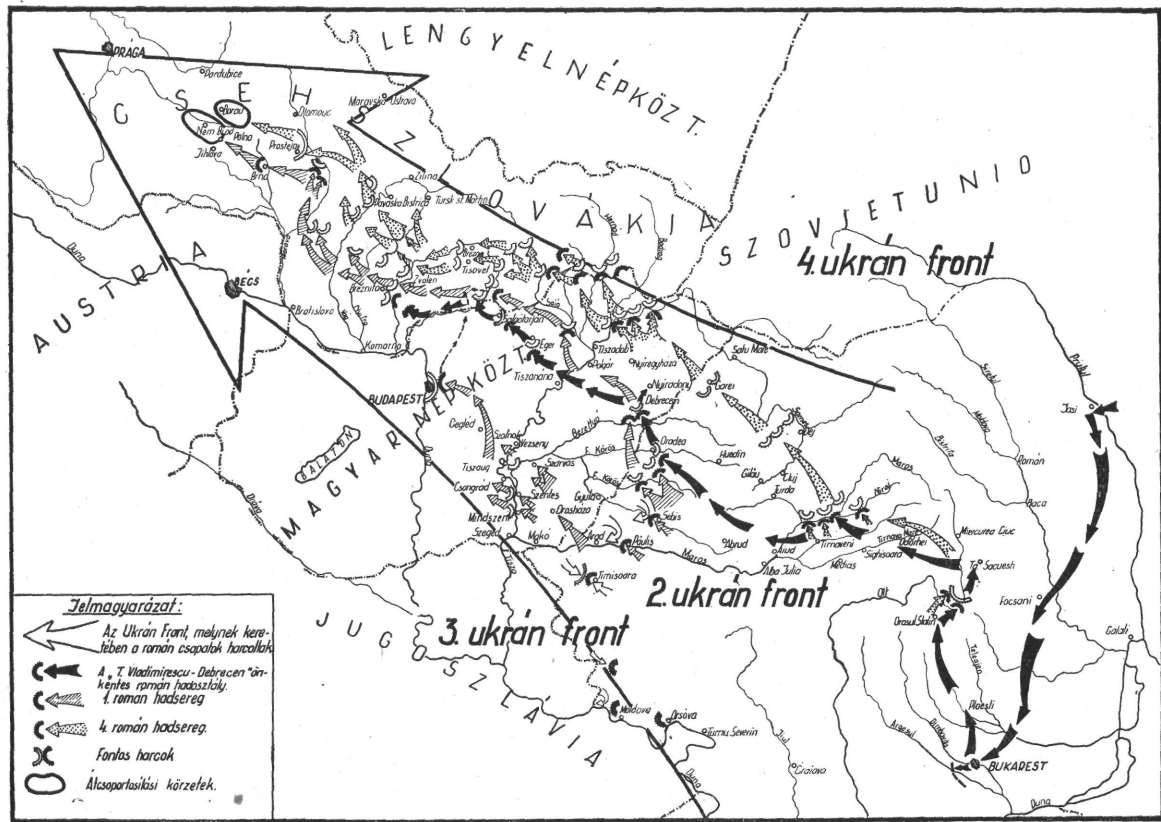
A román haderők, az 1. és 4. Hadsereg, Erdély felszabadításáért folytatott akciói a 2. Ukrán Front hadműveleteinek keretében és parancsnoksága alatt folytak le. A román harcosok a dicsőséges Szovjet Hadsereg oldalán folytatott harcoknak ebben a szakaszában vitézségről és hősiességről tettek bizonyosságot.

Az 1. Hadsereg nagy egységei részt vettek a 2. Ukrán Front balszárnyán lefolyt hadműveletekben, Arad, Orosháza irányában, Mindszent, Csongrád, Szolnok és Vezseny körzetében, ahol keményen harcoltak, különösen a Tiszántúl a mindszeri hídfő kiszélesítése és megszilárdítása érdekében.

A szovjet haderők erőteljesen folytatták az 1944. október 6-án megkezdett támadást, főcsapásukat északra, Debrecen felé irányítva. A szovjet haderők, miután október 12-én felszabadították Nagyváradot, folytatták előnyomulásukat a tiszai alföldön északnyugat felé és megkezdték a harcot Debrecen városáért, Északkelet-Magyarország eme fontos ipari központjáért és közlekedési csomópontjáért.

Az 1. Román Hadsereg erőinek egy részével részt vett a Tisza és a Körös mentén, Szarvas, Ócsöd és Tiszakürt körzetében lefolyt harcokban, egy ellenséges ellentámadás visszaverésében, megmaradt erőivel pe-

A román csapatok részvétele a fasizmus elleni háborúban (1944—1945).

dig, különösen nagy lovas és hegyi egységeivel, a szovjet haderők oldalán működött Debrecen körzetében. Ezekben a harcokban a román lovas és hegyivadász egységek nagy bátorsággal harcoltak, ellenállásról, keménységről és harci szellemről tettek tanúságot, részt véve a Debrecen körzetében lévő ellenséges erőcsoportosítás szétzúzásában.

A „Tudor Vladimirescu” önkéntes hadosztály, amely a Szovjetunió területén alakult meg, a felszabadító szovjet csapatokkal együtt jött az országba. Majd a Marostól délre lefolyt harcokban, a hadosztály szakadatlan éjjeli és nappali menetelésben áttelepült, nyugat felé mozdult el és 1944. szeptember 21-én Belényes, Nagyvárad körzetébe érkezett, ahol a szovjet csapatok oldalán részt vett Nagyvárad, az ellenséges haderők eme erőteljes védelmi pontja felszabadításáért folytatott harcokban. Az elkeseredetten védekező ellenséggel folytatott kemény harc után a szovjet csapatok felszabadították Nagyváradot: ezekben a harcokban részt vettek a „Tudor Vladimirescu” önkéntes hadosztály és román hegyivadász- és lovasegységek.

A Debrecen felszabadításáért folytatott harcok különösen elkeseredettek voltak; az ellenség kitartóan védte ezt a központot és fontos erőket vetett be megtartásáért, mivel biztosítani akarta az Észak-Erdélyben lévő német-fasiszta csapatok Tiszántúltra való visszavonulását.

A szovjet haderőcsoport, amely mellett az 1. Román Hadsereg egységei és a „Tudor Vladimirescu” önkéntes hadosztály is működött, ügyes manőver következtében 1944. október 20-án felszabadította a várost. Hősies magatartásáért és a harcok során tanúsított ragyogó tetteiért a „Tudor Vladimirescu” hadosztály a „Tudor Vladimirescu-Debrecen” román önkéntes hadosztály elnevezést kapta.

Az ellenség veszteségei ezekben a harcokban különösen súlyosak voltak: a szovjet csapatok négy hadosztályt semmisítettek meg és nagymennyiségű hadfelszerelést zsákmányoltak.

Debrecen eleste maga után vonta Erdély északnyugati részében a német—horthysta védelem teljes összeomlását.

A 2. Ukrán Front jobbszárnyán végrehajtott támadó hadműveletekkel egyidőben, Arad, Orosháza és Nagyvárad irányában, az Erdélyi Fennsíkon, 1944. október 9-ig a szovjet és a román haderők helyi jellegű akciókat folytattak és befejezték az előkészületeket az általános támadás megindítására.

A front vonala általánosságban a Maroson, majd az Aranyoson, Tor-dán és nyugatabbra az Érchegységben vonult. Az ellenség a front eme részén erős védelmet szervezett meg és kemény ellenállást tanúsított. A 4. Román Hadsereg nagy egységei, amelyek a szovjet haderők oldalán küzdöttek, támadó hadrendben voltak a Maros és Aranyosi fronton, Marosvásárhely és Cimpia-Turzii (Gyéres) között.

1944. október 9. reggelén a szovjet és román haderők megindították az általános támadást az erdélyi fennsík teljes arcvonalán és már első napon sikerült áttörniök az ellenség védelmét. A megvert ellenség az

egész fronton megkezdte visszavonulását, ami a szovjet és román haderőket üldözésre készítette.

A 4. Hadsereg arcvonalának nagy román egységei október 9—10-e éjjelén kezdték meg az ellenség üldözését északnyugat felé, a Szamos kapuján keresztül, Dés—Nagykároly és Dés—Szatmár irányába.

Folytatva az üldözést, a szovjet és román haderők egyre jobban kiszorították Erdély földjéről a német fasisztákat, megtörve az útjukban lévő ellenállást. 1944. október 11-én felszabadult Kolozsvár, Erdély legfontosabb politikai és kulturális központja. A 4. Hadsereg egységei folytatták az üldözést, áthaladtak a Szamos kapuján és október 22-én azt a feladatot kapták, hogy nyomuljanak előre Nagykaroly felé.

Október 24—25 éjjelén a román haderők Nagykaroly előtt megtörték az ellenséges ellenállást és hajnalban felszabadították a várost. Ugyanazon éjjel Szatmárt felszabadították a szovjet haderők.

Október hó végén, a sikeresen végrehajtott hadműveletek következtében, a szovjet és román haderők elérték és átlépték Erdély északnyugati határát. Erdély felszabadítása — a Keleti Kárpátoktól Nagyváradig, — a szovjet harcosok hősi harcának köszönhető, akik mellett a 4. Hadsereg egységeinek román harcosai is jelentős véráldozatot hoztak.

A 2. Ukrán Front csapatai Észak-Erdély teljes felszabadításával befejezték a kilencedik csapás néven ismert hadműveletek első szakaszát. A Tisza balpartjának birtokában Csap és Szolnok között, valamint tiszai hídfőket foglalva el, a 2. Ukrán Front megteremtette a feltételeket a támadás kiterjesztéséhez nyugat felé, Magyarországra.

A hadműveletek második szakaszában — a kilencedik csapás keretében — melyet a 2. Ukrán Front hajtott végre és melyhez a román haderők akciói is sorakoznak (1. és 4. Hadsereg) a Tisza és a Duna közötti német és horthysta haderők megsemmisítése és Budapest, Magyarország fővárosának felszabadítása volt a cél.

Eme hadműveletek keretében a 2. Ukrán Frontnak az volt a feladata, hogy főcsapást mérjen Budapest felé és szabadítsa fel Magyarország fővárosát, jobbszárnya pedig keljen át a Tiszán és folytassa előnyomulását a Bükk és Mátra-hegység felé, támogatva ezzel a Budapest felé mért főcsapást.

A 2. Ukrán Front balszárnyán kezdte meg a támadást, a Tiszától Csongrád körzete felé Budapest irányába fordult, ahol végrehajtotta a főcsapást. Azután a hadműveletek fokozatosan terjedtek ki a középpont és a jobbszárny felé, egészen Polgár körzetéig.

Az 1. Román Hadsereg, a szovjet csapatok oldalán, erőinek egy részével a főcsapás irányának balszárnyán, Szentes, Cegléd, Budapest irányában, erőinek másik részével pedig, melyet nagy hegyivadász egységek alkottak, északabbra a Bükk-hegységen túl, Tiszacsege, Jordánháza irányában vett részt. A 4. Román Hadsereg erőinek összességével részt

vett a 2. Ukrán Front jobbszárnyán, támadó akciókat hajtva végre északnyugati irányban, Magyarország északi területén.

Az ebben a szakaszban lefolyt akciók a következőképpen zajlottak le:

A Debrecen körzetében lévő ellenséges haderők felszámolása után a fő szovjet haderőket és az 1. Román Hadsereg egységeinek egy részét átcsoportosították a Tiszánál Csongrád körzetében, ahol elfoglaltak több hídfőt. 1944. október 28-án a szovjet és román haderők megindították támadásukat és egy megsemmisítő tüzérségi és repülő-tűz után áttörték az ellenséges védelmet és behatoltak a magyar pusztára.

A román csapatoknak ügyes manőverezéssel és kemény harccal sikerült átkelniük a Tiszán, Tiszaug és Tiszainoka körzetében és folytatniuk a támadást a szovjet csapatok oldalán, Budapest felé. Az ellenség elkeseredett ellenállásával szemben, a fedezékekkel tele magyar pusztán a szovjet és román haderők arra kényszerültek, hogy naponta támadjanak és lépésről lépésre foglalják el a terepet, hogy elérjék a három, erődítési munkálatokkal megerősített védelmi sávot, melyek körülfogták Budapestet.

A szó szoros értelmében vett, Budapest bekerítését célzó hadművelet 1944. november 18-án kezdődött, amikor a szovjet és román haderők elérték a magyar főváros erődítési vonalaihoz.

A város védelmének erős megszervezése, a fasiszta csapatok elkeseredett ellenállása legyőzhetetlennek tűnt.

Állandó és rendkívül kemény harcokkal teli napok és éjszék után, visszaverve egy kétségbeesetten védekező, elkeseredett ellenséges ellen-támadást, a szovjet és román csapatok 1945. január 1-én — miután a bekerítés megtörtént — megkezdték a támadást Budapest egész frontján és sikerült behatolniuk a magyar főváros északi, déli és keleti kerületeibe. A város rendkívül nehéz harcok színhelye, ahol a szovjet és mellettük a román harcosok házat ház után, utcát utca után foglaltak el, drótsövényes és néha villanyárammal telített akadályokon hatoltak át — a fasiszták kezéből rommá változtatott egész városnegyedeket ragadva ki.

1945. január 15-én a Budapest belterületén utcai harcokat folytató román csapatok azt a parancsot kapták, hogy más feladatok elvégzése céljából csoportosuljanak át. 1945. február 13-án a szovjet csapatoknak sikerült felszámolniuk az utolsó ellenséges ellenállást és így felszabadítani a várost.

Miközben az 1. Román Hadsereg egyes erői a Budapest felszabadításáért folyó harcokban vettek részt, erőinek többi része, a nagy hegyvidékszegek áttelepültek Tiszacsegére, ahol 1944. november 7—9. között sikeresen átkeltek a Tiszán és a szovjet csapatok oldalán folytatták a támadást Jordánháza irányába, átkeltek a Bükk hegységen és részt vettek a Mátra és a Bükk hegységek lábainál, Miskolc körzetében folyó harcokban.

Ebben a körzetben a hegyes terep és a kemény téli időjárás miatt a harcok rendkívül nehezek voltak. Az ellenség ellenállása lépcsőről lépcsőre tört meg, helyi műveletekkel és kemény támadásokkal, 40 km mélységben.

A Bükk-hegység elfoglalása ebben a zónában a fasiszta erőknek a Közép-Dunai zónától való elszigetelését eredményezte, s ezáltal ezek közbelépési lehetősége a Budapestet támadó haderők oldalában megszűnt.

A nagy hegyivadász egységek nehéz harcok közepette haladtak előre északnyugat felé és 1944. december 26-án a csehszlovák határhoz értek, majd folytatták a támadást Lucenec (Losonc) felé.

A budapesti harcokban részt vevő román haderők, amelyeket hadműveleti okokból 1945. január 15-én kivontak az arcvonalharcokból, a Javorina-hegységben egyesültek a hegyivadász erőkkel, ahonnan az 1. Román Hadsereg 1945. január 25-én ugyanígy egyesített erőkkkel, a szovjet csapatok oldalán, egy új feladat teljesítése céljából folytatta a harcot.

A „Tudor Vladimirescu-Debrecen” önkéntes román hadosztályt, amely részt vett Debrecen felszabadításában, új akciók érdekében átcsoportosították. Tiszánánál átkelve a Tiszán, a hadosztály részt vett a Mátravidéki harcokban, Eger körzetében. Megtörve az ellenség ellenállását, átkelt a Mátra-hegységen és súlyos harcok közepette nyomulva előre, Salgótarjánhoz ért, a csehszlovák határhoz. 1944. december 25—26-án éjjel a hadosztály parancsot kapott, hogy támadja meg a várost. A szovjet haderők oldalán a „Tudor Vladimirescu” hadosztálynak véres harcok után, felszámolva az utolsó helyi ellenállást, egy északról és délről megindított manőverrel sikerült felszabadítani a várost.

A 4. Román Hadsereg, amely a 2. Ukrán Front jobbszárnya hadműveletei keretében északon működött, Nagykároly és Szatmár felszabadítása és a fasiszta haderőknek a határon történt átvetése után 1944. október 26-án behatolt Magyarország területére a szovjet haderők oldalán.

A szovjet és román haderők folytatták előnyomulásukat a Tisza felé üldözve az ellenséget, amely az előnyomulási vonalakon sorozatos ellenállást tanúsított.

Szakadatlan éjjeli és nappali harcok, valamint ügyes manőverezések után a szovjet és román haderők megtörték az ellenséges ellenállást, felszabadítva a magyar területet a Tiszáig, amelyet 1944. november 1-én Csap és Dél-Tokaj között teljes hosszúságában elértek.

1944. november 8-ig a 2. Ukrán Front jobbszárnyát alkotó szovjet és román haderők helyi jellegű akciókat folytattak a Tiszán való átkelés előkészítése és az ellenséges tartalékok megállítására céljából azért, hogy ne tudjanak közbelépni a Budapest elleni támadást már megindított balszárny ellen.

1944. október 1—6. között a csapatok a Tiszánál védelemre tértek át, Veresmart és Tiszaeszlár között egy kb. 80 km-es frontot foglaltak el, előkészülvén a tiszai átkelésre és a folyótól nyugatra északnyugati irányba történő újabb támadásra.

A Tisza átkelése 1944. november 6-án kezdődött meg a tiszalöki hídfőnél, amikor a 4. Román Hadsereg parancsot kapott, hogy térjen át a támadásra északnyugat felé, Tokajtól nyugatra, a Bodrog és a Hernád folyók mentén nyugatra Buzica, Torna és Kassa irányába.

A 4. Román Hadsereg részéről a tiszai átkelésért folytatott harcok rendkívül nehezek és véresek voltak. Az ellenség elegendő erőt összpontosított ide és erőteljes védelmet szervezett meg, kihasználva a mocsaras, fedezékekkel teli és számos csatorna által barázdált terepet.

A 4. Román Hadsereg egységei szakadatlan harcban számos támadást hajtottak végre, hogy legyőzzék az ellenség ellenállását és kifejlesszék a tokaji és tiszalöki hídfőket, hogy végrehajtsák észak felé a manővert és így a Tiszán lévő ellenséges védelem elestét előkészítsék. Nehéz harcok zajlottak le a tiszai átkelésnél és számtalanok voltak a román harcosok hősi, bátor és vitéz tettei, melyek közül említésre méltó Eftimie Croitoru hidász hőstette, aki élete feláldozásával mentette meg a tiszalöki hajóhidat. Körülbelül 30 napig folytak a harcok a Tiszán való átkelésért. November 27-én a román csapatok átkeltek a folyón és támadásukat észak felé a Hernád és Sajó folyók között terjesztették ki a Miskolcot 1944. december 6-án felszabadító szovjet haderők oldalán, mely város Északnyugat-Magyarország fontos politikai és ipari központja, valamint erőteljes támaszpontja volt a német védelmi rendszernek.

1944. december 18-án a szovjet és román haderők azt a feladatot kapták, hogy erők egy részével nyomuljanak előre Rojniába (Rozsnyó) irányába, a fennmaradó erőkkel pedig folytassák támadásukat észak felé, Kassa felszabadítása céljából.

Az ellenség elkeseredett ellenállása ellenére, a szovjet és román haderők nehéz terepfeltételek és zord időjárás mellett folytatott harcokban több ponton sikeresen átlépték a csehszlovák határt és 1944. december 20-án este felszabadították Buzica és Torna helységeket.

Így a román csapatok a szovjet csapatok oldalán, 1944. október 26-án behatolva Magyarország területére, kemény és néha különlegesen nehéz harcokban részt vettek Magyarország felszabadításában a román határtól a csehszlovák határig 250—300 km-t téve meg.

*

A Budapesten lévő német és horthysta csoportosulás felszámolása után a Szovjet Parancsnokság elhatározta, hogy támadását Bratislava (Pozsony) és Bécs irányába fejleszti ki.

A 2. Ukrán Frontnak elő kellett nyomulnia a Duna mentén, főcsapását a Dunától északra Bratislava (Pozsony) felé irányítva.

A 3. Ukrán Frontnak az volt a feladata, hogy délebbre, Bécs irányába fejlessze ki támadását, szoros együttműködésben a 2. Ukrán Fronttal.

Északon a 4. Ukrán Frontnak az volt a feladata, hogy Csehszlovákia

hegyes, keleti részén nyomuljon előre, megtörje az ellenség ellenállását és felszabadítsa az ország területét.

Miközben a szovjet haderők mélyen behatoltak Magyarország déli és középső részébe, elérve és átlépve a Dunát, Budapest körzetében a német hitlerista haderők, amelyek Magyarország északi részében tevékenykedtek, visszavonultak és Szlovákia hegyes vidékén állapodtak meg, ahol az ellenséges arcvonal kelet felé nagy kijáratot képezett, szemben a magyarországi arcvonallal. A német parancsnokság terve az volt, hogy megőrizze ezt a hegyek által erősen védett kijáratot és fenyegetse a Bratislava (Pozsony) irányában tevékenykedő szovjet haderők jobbszárnyát. Az ellenség ellenállása Szlovákia hegyeiben rendkívül elkeseredett volt és 1945. januárjától márciusig tartott, amikor a Szovjet Hadseregnek a kijáratra mért hatalmas csapása következtében megszűnt.

Eme akciók keretében a román haderő, az 1. és 4. Hadsereg a 2. Ukrán Front jobbján tevékenykedett a Szovjet Parancsnokság utasításai szerint. A szovjet csapatok oldalán részt vett Csehszlovákia felszabadításában, harcolva a hitlerista Németország végleges összeomlásáért.

A két román hadsereg csehszlovák területen folytatott tevékenysége a Magyarországon végrehajtott hadműveleteknek volt folytatása és 1944. december havának második felében kezdődött, amikor a román haderők a szovjet haderőkkel együtt átlépték a csehszlovák határt.

Az 1. Román Hadsereg csehszlovák területen kezdetben erőinek egy részével, hegyivadász egységeivel fogott hozzá az első harcokhoz, amelyekkel 1944. december 26-án átlépve a határon, átkelt az Ipoly-folyón és a szovjet haderők oldalán részt vett a luceneci (Iosonci) körzetben lefolyt harcokban 1945. január 25-én, behatolva a Javorina-hegységbe. Ettől a naptól kezdve az 1. Hadsereg összegyűjtötte összes erőit és folytatta a harcot a háború végéig.

A hadműveletek, amelyekben az 1. Román Hadsereg Csehszlovákiában részt vett, három szakaszra oszthatók: A Javorina-hegységbeli támadás (1945. január 25—március 20); a támadó akciók kifejlesztése nyugat felé a Garam, Nyitra, Vág és Morva folyók fokozatos átkelésével, (1945. március 21—május 6.); a Brno körzeti támadó akció és az ellenség végső üldözése Prága felé (1945. május 6—12).

Az első szakaszban az 1. Román Hadsereg támadó akcióit a Javorina-hegységben a nehéz körülmények között folyó harcok miatt az előrehaladás lassú üteme jellemezte, hegyes terep, a 80%-ig erdős hegyvidék, a védelemnek kedvező helységek, kevés és nehéz közlekedési útvonal, az ellenségnek a terepviszonyok által támogatott védelmi rendszere, melyet nagy területen, sok akadállyal szervezett meg, s melyhez még hozzájárultak egy viharos és havas tél zord feltételei is.

Az e hegységben lezajlott harcok rendkívül nehezek voltak és a csapatok lépésről lépésre nagy erőfeszítések árán tudták áttörni az ellenség védelmét. Az 1. Hadsereg támadó akciója, mely 1945. január 29-én kezdődött, miután egyes helyeken benyomult az ellenséges védelembe, érez-

hető veszteségek árán, megállásra kényszerült. 1945. február 10-én a román haderők a szovjet tüzérség hatalmas támogatása mellett, újra megkezdték a támadást. A szovjet haderőknek az ellenséges védelem déli szárnyán végrehajtott manővere következtében, a Javorina-hegységben lévő hitlerista védelmi rendszer összeomlott, az 1. Román Hadsereg haderőinek pedig szakadatlan támadások révén sorozatosan sikerült mélyen behatolniuk az ellenséges védelmi állásokba. Ilyképpen, 1945. február 25—március 6. között, a szovjet és román csapatok Javorina-hegységben lévő ellenséges védelmet teljes mélységében áttörték.

A Javorina-hegységben az ellenséges védelem áttörése után az 1. Román Hadsereg a szovjet haderők oldalán, folytatta előnyomulását nyugat felé, egy sor hadműveletet hajtvva végre, melyek megtörték az ellenség ellenállását és sikerült felszabadítania Ban Stiavnica és Breznica helységeket és 1945. március 19-én elérnie a Garam-folyót.

A második szakaszban az 1. Hadsereg egységei részt vettek a szovjet csapatok oldalán a Garam, Nyitra, Vág és a Morva-folyók átkelésében és a folyók között húzódo hegyeken való átkelésen. Ezeket az akciókat az első szakaszhoz képest sokkal nagyobb mélység és gyorsabb ütem jellemzik.

Hét napig tartó előkészítés után, 1945. március 27 és április 2-a között az 1. Román Hadseregnek ügyes manőverezéssel sikerült átkelnie a Garam folyón, átnyomulnia a Garam és Nyitra folyók közötti hegyeken, letörnie az ellenséges ellenállásokat és nagy veszteségeket okoznia az ellenségnek.

1945. április 3-án a román haderők mozgásból átkeltek a Nyitrán, nagy hídfőt létesítve, miután — a kapott feladatnak megfelelően — észak felé fejlesztették támadásukat s így 1945. április 4—5-én nehéz harcok után sikerült felszabadítaniok Banovce városát.

Az 1. Román Hadsereget bátor akcióiért és a román harcosok hősie magatartását a Szovjet Hadsereg Főparancsnoka, I. V. Sztálin generaliszsimusz napiparancsban emelte ki.

Az 1. Hadsereg a szovjet haderők oldalán folytatva az ellenség üldözését északnyugat felé, 1945. április 6-án átkelt a Vág folyón és miután megtisztította a folyó nyugati partját a Move Mestó és Pestiáni között fellelhető ellenséges ellenállásoktól, tovább fejlesztette támadását a Fehér-Kárpátokban, a Vág és a Morva folyók között. 1945. április 26-ig tartott akciói során az 1. Román Hadsereg egészen a Morva folyóig folytatta harcait, széles felgöngyölítő hadműveletet hajtvva végre észak felé, a Fehér-Kárpátoktól délre, a Szovjet Hadsereg felgöngyölítő hadműveletével együttműködésben, mely a Fehér-Kárpátoktól északra zajlott le. Ezzel a kettős felgöngyölítő hadművelettel a német-hitlerista haderők ellenállását a Fehér-Kárpátokban letörték.

A román haderők egy része 1945. április 12-én két elfoglalt hídfőnél megkezdte az átkelést a Morva folyón azzal a céllal, hogy biztosítsa a szovjet csapatoknak mindjárt a folyótól nyugatra lévő balszárnyát.

Később, a Morvától keletre lévő ellenséges ellenállás felszámolása után 1945. április 26-án az 1. Hadsereg összes erőit áthelyezte a folyó nyugati partjára és észak felé folytatta a Morvától nyugatra irányuló hadmozdulatokat azzal a céllal, hogy a szovjet csapatokkal együttműködve bekerítse és megsemmisítse az Olomouc (Olmucbánya), Kromerjij körzetben lévő ellenséget.

Az 1. Román Hadsereg manővere össze volt egyeztetve a szovjet haderők és a 4. Hadsereg román haderőinek manőverével, melyet északkeleti irányból, délkelet felé hajtottak végre az ellenség teljes bekerítése céljából.

A harcok 1945. május 6-ig tartottak, amikor az 1. Hadsereg csapatai szétzúzták az ellenség Kromerjij és Koetin városban megszervezett ellenállását, felszabadítva a Morva folyó mentén fekvő városokat.

A Csehszlovákia felszabadításáért folytatott harcok utolsó fázisában, melyben részt vettek az 1. Román Hadsereg egységei, az ellenséget Prága felé üldözték.

1945. május 9-én a szovjet haderő, s mellettük az 1. Román Hadsereg haderői Brnótól északnyugatra áttörték az ellenség védelmét és áttértek az ellenség üldözésére nyugat felé.

1945. május 10-én az 1. Román Hadsereget áthelyezték a második lépcsőbe, mely nyugat felé települt át és 1945. május 12-ig átcsoportosították Jihlava-észak (Észak-Zsilava) körzetbe.

A „Tudor-Vladimirescu-Debrecen” önkéntes román hadosztály, Salgótarján 1944. december 25—26-án történt felszabadítása után folytatta támadását észak felé és nehéz harcokban legyőzve az ellenség ellenállását az Ipoly folyón és támadó harcokat indított a folyótól északnyugatra Lucenec (Losonc) körzetében, 1945. január 21-ig.

Ebben az időpontban a hadosztályt átcsoportosították és a kapott parancs értelmében áttelepítették északnyugatra, Almás, Bogonya körzetébe, ahol a szovjet csapatok oldalán belépett a harcba.

Február hó egész folyamán a „Tudor-Vladimirescu-Debrecen” hadosztály katonái napja a nehéz harcokat vívtak, lépésről lépésre törve meg az ellenség kemény ellenállását, melynek kedvezett a fedett és egyenetlen terep és a zord tél.

Súlyos veszteségekkel visszaverve az ellenség elkeseredett ellentámadásait, a román önkéntes hadosztály áttörte az ellenség védelmét és 1945. március 6-án felszabadította Kopanica és Maderstollen helységeket.

1945. március 6-a, a Román Kommunista Párt vezette munkásosztály győzelmének napja a belső reakció felett, a román csapatokat és a vitéz önkénteseket teljes előnyomulásban találta a Garam folyó felé, a német fasizmus elleni harcban.

1945. március 19-én, a „Tudor-Vladimirescu-Debrecen” önkéntes román hadosztály széttörte az ellenség utolsó ellenállását és elérte a Garam keleti partját. A vitéz szovjet harcosok mellett a román harcosok részt

vettek a Garam mellett fekvő Lukanica és Zarnovica helységek felszabadításában.

Befejezve feladatát, a hadosztályt átcsoportosították a 2. Ukrán Front rendelkezésére egyéb feladatok elvégzése céljából.

A harcban tanúsított vitézségért és a harctéren véghezvitt rendkívüli fegyvertényeiért a „Tudor Vladimirescu-Debrecen” önkéntes hadosztályt a Szovjet Főparancsnokság a „Vörös Zászló” érdemrenddel tüntette ki.

A 4. Román Hadsereg, amely a 2. Ukrán Front balszárnyán tevékenykedve részt vett Csehszlovákia felszabadításában, 1944. december 20-án behatolt a csehszlovák területre és többek között részt vett Buzica (Baritz) és Torna felszabadításában.

Azok a hadműveletek, melyekben a 4. Román Hadsereg részt vett Csehszlovákia területén, három szakaszra oszthatók: Szlovákia délkeleti részében az ellenséges védelem áttöréséért folytatott támadás és a Garam völgyébe való behatolás (1944. december 20—1945. január 31.); a garami hegysorozon való átkelés és Banska-Bistrica (Besztercebánya) és Kremnica (Körmöcbánya) felszabadításáért vívott harcok (1945. január 31-től március 26-ig); a támadás kiterjesztése északnyugat felé, a Tátrán a Vág és a Morva folyókon való átkelés és az ellenség üldözése. (1945. március 26-tól május 12-ig.)

A szovjet haderők oldalán a 4. Román Hadsereg tevékenységének első szakaszában az volt a cél, hogy széttörje az ellenség erősen megszervezett védelmi rendszerét a Tátra déli lejtőjén, Kosice (Kassa), Rojniava (Rozsnyó), Tisovet (Tiszolc), Lucenec (Losonc) vonalon, átkeljen a hegyeken és behatoljon a Garam völgyébe.

A 4. Román Hadsereg jobbján a 4. Ukrán Front szovjet haderői tevékenykedtek.

A 4. Román Hadsereg haderőinek támadó műveletei 1944. december utolsó negyedében, az ellenség hatalmas ellenállásába ütköztek és csak kisebb előrehaladást tudtak elérni.

Az ellenség elkeseredetten védekezett, számos ellentámadást hajtvá végre, hogy megtartsa védelmi állásait.

A Kosice (Kassa), Rojniava (Rozsnyó) és Lucenec (Losonc) között lévő ellenséges védelem szétzúzása céljából a Szovjet Parancsnokság egy támadó hadműveletet szervezett, melyet 1945. január 12-én kellett megindítani a céllal, hogy benyomuljanak északra és északnyugatra, elszigeteljék és megsemmisítsék az ellenség Kosice (Kassa) és Lucenec (Losonc) között lévő kisebb erőcsoportjait.

A 4. Román Hadsereg átcsoportosította erőit az új támadásra és 1945. január 12-én a szovjet csapatok oldalán megindította a támadást, a főcsapást Rojniava (Rozsnyó), Dobsina irányába, északnyugat felé mérve.

Elkeseredett és nehéz harcok után, a román haderőknek sikerült áttörni az ellenség védelmét Rojniava (Rozsnyó) irányában, s ebben nagy segítséget kaptak a szovjet haderőktől, amelyek a hadsereg bal- és jobb-

szárnyán mélyen behatoltak az ellenség védelmi állásaiba, valamint a szovjet csata- és vadászpülöktől.

Így az 1945. január 12-én megkezdett harcok, melyek az arcvonal szakaszán az ellenséges védelem áttörését tűzték ki célul, 1945. január 23-án Rojniava (Rozsnyó) fontos közlekedési csomópont és népes központ elfoglalásával értek véget; Rojniava (Rozsnyó) a Sajó-völgy szorosának bejáratánál fekszik. Ezekben a harcokban a román haderők nagy veszteségeket okoztak az ellenségnek, fogságba ejtették egy nagy hitlerista egység vezérkarát parancsnokával együtt és több mint 1700 tisztet és katonát, és felszabadítottak ötvennégy helységet.

A harcok nehéz feltételek között zajlottak le, a hideg, a hegyes, úttalan terep, valamint a román egységek csökkentett állománya miatt.

Rojniava (Rozsnyó) város és körzete felszabadítása után, a 4. Román Hadsereg haderői késedelem nélkül áttértek a megvert ellenség üldözésére, mélyen behatolva az Alacsony-Tátrába, Brezno (Breznóbánya) város irányába, amely a Garami-szorosnál fekszik.

A csehszlovákiai arcvonal jobbszárnyán a 4. Ukrán Front szovjet haderői, amelyek nyugat felé támadtak, Dobsinától északra érkeztek.

Balra, a szovjet haderők Lucenec (Losonc)-től északnyugatra hatoltak be.

A 4. Hadsereg sikeresen folytatta az ellenség üldözését, rendre legyűrte az ellenség sorozatos ellenállását a hegyes vidékben uralkodó nagy hideg és hó ellenére.

Január 21-én felszabadult Dobsina, Murány és Tiszovec, és az egész ezektől keletre fekvő terület.

A 4. Ukrán Front haderőinek nyugati előnyomulása következtében az ellenség 1945. január 27-én megkezdte visszavonulását a 4. Román Hadsereg egész arcvonalán. A megvert ellenség nyugat felé való üldözése január 28–31-ig folytatódott a garami völgyben lévő Brezno (Breznóbánya) város felé összefutó utakon. A román haderők előnyomulását meglassította a nehéz terep, az ellenség által sztérombolt utak, számos akadály és aknamező, melyeket az ellenség az utak mentén helyezett el. Január 30-ának reggelén a román csapatok egy bátor éjszakai akcióval felszabadították Brezno (Breznóbánya) várost, a Garam völgyében fekvő fontos közlekedési gócpontot.

Breznóbánya felszabadítása után a 4. Hadsereg csapatai egy új erős és állandó ellenséges állásba ütköztek a Garam völgyének mindkét oldalán.

1945. január 31-én Breznóbánya város felszabadításával a hadműveletek első fázisa, melyben a 4. Román Hadsereg részt vett, végetért.

Rojniava (Rozsnyó), Dobsina, Tiszovec (Tiszolc) és Breznóbánya térségében lezajlott harcok rendkívül nehezek és fáradságosak voltak. Az ellenség elkeseredett ellenállást tanúsított, tönkretette a közlekedési útvonalakat és számos akadály- és aknamezőt telepített le. A nehezen áthaltható hegyes terep, a kemény fagy és hóviharak, melyek 1 méternél

magasabb havat hordtak össze, nagyon megnehezítették a román haderők előrejutását.

A román katonák, a szovjet katonák oldalán ellenállásról és szívósságról tettek tanúságot, nehéz harcot folytatva egy olyan ellenséggel, amely lépésről lépésre adta fel a terepet, megküzdve a nehéz tereppel és zord idővel. Valóságos hőstetteket hajtottak végre, leküzdötték mindezeket a nehézségeket és megtörték az ellenség ellenállását.

A 4. Román Hadsereg részvételével folyó hadműveletek második fázisában a Garam völgyében folytak a harcok. (1945. január 31-től, március 26-ig), melyeknek az volt a céljuk, hogy a Garam középső folyásánál lévő ellenséges védelmet megtörjék és felszabadítsák Banska Bisztrica (Besztercebánya) és Kremnica (Körmöcbánya) városokat, eme fontos ipari központokat és közlekedési gócpontokat.

Az ellenség a Garam mindkét oldalán egy állandó és alaposan megszervezett védelemmel rendelkezett, melynek a hegyes terep és számos fedezék is kedvezett.

1945. február 10-ig, amikor a támadás újból megindult, a 4. Román Hadsereg helyi jellegű támadó akciókat folytatott és átcsoportosította állományát a támadásra való áttérés céljából.

1945. február 10-én a 4. Román Hadsereg, a szovjet haderők oldalán megkezdte a támadást, fő erőt a jobbszárnyra csoportosítva, a Garam völgye mentén. A lezajlott harcok rendkívül nehezek voltak, mivel az ellenség elkeseredett ellenállást tanúsított. Február 21-ig kisebb előrehaladást valósított meg anélkül, hogy áttörte volna az ellenség védelmét.

A támadásokat március 6-ig sikerrel folytatta, visszaverve az ellenség ellentámadásait, amely új erők bevetésével erősítette meg védelmét.

1945. március 6-án a 4. Román Hadsereg a balszárnyon végzett fő átcsoportosítással Banska Bisztrica (Besztercebánya) irányába, egy kisebb átcsoportosítással pedig a Garam völgye mentén nyugat felé újból megindította a támadást.

Az erőknek az egyik oldalról a másikra történt manőverezésével szakadatlanul támadva, délről az előrehaladó szovjet haderőktől támogatva, melyek a Garam völgyén hatoltak Zvolen (Zólyom) irányába, Besztercebányától északra, a 4. Román Hadsereg haderőinek sikerült 1945. március 22-ig áttörniük az ellenséges védelmet.

A 4. Román Hadsereg jobbszárnyán lévő erők mélyen behatoltak keletről nyugatra a Garam völgye mentén, a baloldalon lévő csoport pedig nehéz harcokban legyőzte az ellenség ellenállását, áttörte védelmét és északnyugat felé terjesztette tovább támadását, Banska Bisztrica (Besztercebánya) felé, szoros együttműködésben az észak felé előnyomuló szovjet haderőkkel.

A szovjet és román haderők 1945. március 23 és 26-a között erőteljesen folytatták a támadó akciót, melynek során, 1945. március 26-án egy délen és nyugaton végrehajtott manőverrel, sikerült felszabadítani Banska

Bisztrica (Besztercebánya) várost, ezt a fontos ipari központot és közlekedési gócpontot.

A 4. Román Hadsereg erőinek a Banska Bisztrica (Besztercebánya) város felszabadításáért vívott támadó akciók folyamán sikerült mozgásból átkelniük a Garamon és 1945. március hó végén eljutni a Garamtól északnyugatra és nyugatra fekvő magaslatokra, újabb ellenséges ellenállással folytatott harcban.

A 4. Román Hadsereg, miután átcsoportosította erőit, a délen működő szovjet erők oldalán 1945. április 1-én újra megindította a támadást északnyugat felé és egy meglepetésszerűen végrehajtott erős támadással sikerült behatolnia Kremnica (Körmöcbánya) városba, melyet 1945. április 2-án felszabadított.

A Brezno (Brezsnóbánya), Banska Bisztrica (Besztercebánya) és Kremnica (Körmöcbánya) közötti iparvidék felszabadításáért 1945. február 1-én megkezdett hadműveletek 1945. április 3-án a szovjet haderők győzelmével véget értek, amelyhez a 4. Román Hadsereg nagy egységei teljes erővel és egész hősiességükkel járultak hozzá.

Banska Bisztrica (Besztercebánya), a Garam felső folyásánál lévő eme fontos ipari központ és közlekedési gócpont felszabadításával, ahová összefutnak az Alacsony- és Magas-Tátrát átszelő utak, valamint Kremnica (Körmöcbánya) ipar-város felszabadításával az ellenség súlyos veszteséget szenvedett.

Az ebben az időszakban lezajlott harcok nehezek és véresek voltak, ami a hegyes és erdős terepnek, a nehéz és havas téli időnek, az utak hiányának és a végét érző ellenség elkeseredett ellenállásának tudható be.

Éjjel-nappal támadva, a szovjet csapatok oldalán, a román csapatok legyőzték a terep nehézségeit és az idő viszontagságait és legyűrték az ellenség minden ellenállását, harcedzettségről és határozottságról téve tanúságot a lezajlott harcokban.

A 4. Román Hadsereget a harcokban tanúsított vitézségeért és hősiességéért, mellyel egy új és súlyos csapást mért a német-hitlerista csapatokra, J. V. Sztálin, a Szovjet Hadsereg Legfelsőbb Parancsnoka, a 329. számú parancsban üdvözölte és kiemelte.

A hadműveletek harmadik fázisa, amelyben részt vettek a 4. Román Hadsereg haderői, magukban foglalják a Magas-Tátrában tovább folytatott harcokat, a Vág és a Morva folyók közötti harcokat és az ellenség üldözését Prága felé (1945. április 3-tól május 12-ig).

1945. április 3-án a csehszlovákiai front általános helyzete a következő volt:

Csehszlovákia középpontján a 4. Ukrán Front balszárnya, Nyugat felé irányuló támadásával elborította az Alacsony- és Magas-Tátra nyugati lejtőit.

Délebbre, a szovjet haderők és a 4. Román Hadsereg erői elérték az Alacsony-Tátra nyugati lejtőit. A továbbiakban a szovjet haderők, melyek

oldalán küzdött az 1. Román Hadsereg is, elérték a Nyitra és a Vág folyókat.

1945. április 5-én a 2. Ukrán Front haderői mélyen behatoltak nyugat felé a Duna völgyébe és felszabadították Bratislava (Pozsony) városát.

A 4. Román Hadsereg 1945. április 3-tól kezdve az egész arcvonalon folytatta a támadást nyugat és északnyugat felé, a Magas-Tátrán keresztül, szoros együttműködésben baloldalon a Previsa városát felszabadító szovjet haderőkkel.

A következő napokban a teljesen kibontakozott támadás az egész fronton folytatódott. A Magas-Tátrán lezajlott nehéz harcok után a román haderők behatoltak a Turce (Turóc) völgyébe és 1945. április 11-én felszabadították Tursk St. Martin (Turócszentmárton) városát, felvéve a kapcsolatot a csehszlovák önkéntes hadtesttel, amely a 4. Ukrán Front parancsnoksága alatt volt.

A támadó akció folytatása közben a 4. Hadsereg haderői nehéz harcokban törték le az ellenség elkeseredett ellenállását az Alacsony-Tátrában és átkeltek a Vág folyón, Trencséntől délre, a szovjet hadsereg oldalán. A Vág folyótól nyugatra átkelt szovjet és román erőcsoportosítás támadását észak felé terjesztette ki, megpecsételve ezzel az Alacsony-Tátrában lévő ellenséges védelem összeomlását.

A 4. Hadsereg csapatai közelről üldözték a visszavonuló ellenséget és 1945. április 28-án egy 25 kilométeres frontszakaszon elérték a Vág folyót, Trencin (Trencsén) és Pavaska Bistrica (Vágbeszterce) között.

1945. április 30-ig a 4. Román Hadsereg erői számos helységet szabadítottak fel a Vág folyótól nyugatra és baloldalukkal elérték a Beszkideket, jobboldalukkal pedig a Vág folyót.

Ugyanakkor északon a 4. Ukrán Front balszárnya a csehszlovák önkéntes hadtesttel Zilinától délnyugatra elérte a Vág folyót, délen pedig a szovjet és román erők átkeltek a Fehér-Kárpátokon és észak felé nyomultak előre a Morva völgyén.

A 4. Ukrán Front balszárnyának nyugati és a 2. Ukrán Front jobbszárnyának északi előnyomulásával a Szovjet Parancsnokság meg akarta valósítani annak a hitlerista haderőcsoportosulásnak a bekerítését, amely kemény ellenállást tanúsított egy közlekedési útvonalaktól sűrűn barázdált vidéken, melynek központjában Olomouc (Olmücbánya), ez a fontos város és közlekedési gócpont fekszik.

E hadművelet keretében a 4. Román Hadsereg a kapott parancsoknak megfelelően, átcsoportosította erőit és május 3-án és 4-én az egész fronton folytatta a támadást, az ellenség kemény ellenállásába ütközve.

Május 5-én a 4. Hadsereg egy csoporttal Morvától nyugatra, Prostevoji irányába, a maradék erőivel pedig a Morvától keletre folytatta akcióját észak felé és fontos előrehaladást sikerült elérnie az ellenség elkeseredett ellenállása ellenére.

1945. május 8-án a hitlerista csapatok magatartása támadóvá vált,

kemény ellenállást tanúsítottak és a front bizonyos részein páncélosok által támogatott ellentámadásba mentek át.

Ezek az akciók azonban a végleges összeomlás előtti utolsó vergődések voltak.

Ezen a napon a 4. Ukrán Front balján lévő szovjet haderők, egy hatalmas csapással felszabadították Olomuc (Olmücbánya) városát, a faszita csapatok minden ellenállása ellenére. A szovjet csapatok eme újabb csapásával a harapófogó egyre jobban összeszorult és az ezen a vidéken található számos fasiszta erő rendezetlen visszavonulásra kényszerült.

A 4. Román Hadsereg a szovjet csapatok oldalán áttért az ellenség üldözésére nyugat felé és felszabadította Prostejev városát.

Délebbre a szovjet haderők 50 km mélységbe hatoltak be nyugat felé s Jihlava vasúti csomópontot is felszabadították, megfosztva a visszavonulásban lévő német csapatokat újabb ellenállások megszervezésének lehetőségétől.

1945. május 9-én a teljesen megvert hitleri Németország feltétel nélkül megadta magát a dicsőséges Szovjet Hadseregnek.

Mivel a frontnak ezen a részén lévő hitlerista haderők maradványai nem tartották tiszteletben a megadás feltételeit és megtagadták a meghódolást és a fegyverletételt, a szovjet és a román haderők folytatták a fasiszta maradványok üldözését Prága — Csehszlovákia fővárosa felé.

A 4. Román Hadsereg, befejezve feladatát 1945. május 12-én a Nem Brod (Vágújhely) körzetbe csoportosult át, Prágától nyugatra 100 km-re.

*

1945. március 9-e a német fasiszmus által provokált rabló és pusztító háború végét jelzi, amely hat évig ontotta az emberiség vérét.

A Szovjet Hadsereg ragyogó győzelme a hitleri Németország felett megszabadította az emberiséget a német fasiszmus rabigájának veszélyétől, szabadságot hozott a fasiszta Németország által elnyomott népeknek és megnyitotta a népek új és boldog életének útját.

Hazánk felszabadítása, a hős Szovjet Hadsereg által, lehetőséget adott az országunkban lévő és a Román Kommunista Párt által vezetett hazafias erőeknek, hogy 1944. augusztus 23-án megdöntsék az Antonescu-féle fasiszta diktatúrát, a román népnek pedig lehetővé tették, hogy fegyvereit az igazi ellenség ellen fordítsa.

A Szovjetunió nagylelkű gesztusa és a román népet ért azon megtiszteltetés, hogy haderőivel a dicsőséges Szovjet Hadsereg oldalán részt vehetett a hitleri Németország elleni háborúban, újból megmutatták a szovjet állam igazi baráti és segítő politikáját és a Szovjet Hadsereg nagy felszabadító szerepét.

Azok a harcok, amelyekben a két román hadsereg, élükön a vitéz „Tudor Vladimirescu” önkéntes hadosztállyal, a dicsőséges Szovjet Hadsereg vezetése alatt és oldalán részt vett, a román vér áldozatos hozzájárulását jelentik az emberiség igazi ügyének, a német fasiszmus szétzúzásának megvalósításához.

Meg lévén győződve a felszabadulásért és a szabadságért vívott harc jelentőségéről és fellelkesülve a vitéz szovjet harcosok példájától, a román katonák keményen és elszántan harcoltak és a harcok folyamán számos hőstettet hajtottak végre, legyőzve mind a természet nehézségeit, mind pedig a ravasz és tapasztalt ellenség elkeseredett ellenállását.

1944. augusztus 23-tól 1945. május 12-ig, a román csapatok 260 napig harcoltak a Szovjet Hadsereg oldalán és 16 hadműveletben, valamint 367 harcban vettek részt.

Ezen idő alatt a román csapatok a 2. Ukrán Front keretében és parancsnoksága alatt, a dicsőséges szovjet harcosok oldalán harcoltak.

Nehéz harcok árán behatoltak az ellenség védelmébe a Marostól egészen Boemiáig (Morvaországig), egy majdnem 100 km-es térségben. Tizenkét hegységen keltek át télvíz idején és helységek, menedékek nélküli vidékeken keltek át 12 fontos folyón, melyek között szerepel, a Marcs, Tisza, Garam, Nyitra, Vág és Morva.

A román katonák részt vettek több mint 3800 lakott helység felszabadításában, melyek között 53 város és 180 fontos központ, köztük a nagy városok Cluj (Kolozsvár), Oradea (Nagyvárad), Debrecen, Budapest, (Lucenec (Losonc), Banska Bisztrica (Besztercebánya), és Kremnica (Körmöcbánya) szerepelnek.

Nagy veszteségeket okoztak az ellenségnek és több mint 100.000 hadifoglyot ejtettek.

Katonáink harca a Szovjet Haza derék és hős fiainak oldalán a népünk és más népek szabadságáért közösen ontott vér, örökre összeforrasztotta a román—szovjet barátságot. Felszabadulásának 10 éves évfordulóját ünnepelve, a román nép tisztelettel és hálával adózik azon szovjet és román harcosok áldozatának és hősiességének, akik a német fasismus legyőzéséért harcoltak.

„Felejtethetlen marad a szovjet harcosok és tiszték nemes áldozata, mellyel életüket adták országunk felszabadításáért. Felejtethetetlenek maradnak a román kommunisták, a munkások, a parasztok és harcosok véráldozatai, akik a fasiszta ellenség elleni harcban estek el.”¹

Megjelent a Cultura Militara 1954. évi 3. számában.

¹ Gh. Gheorghiu-Dej: 1949. augusztus 22-én Románia nemzeti felszabadulása alkalmából tartott ünnepi ülésen elhangzott beszédéből.